

ПОНЯТТЯ І ЗМІСТ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ НА СЕКСУАЛЬНОМУ ПІДҐРУНТІ: СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Олег СИНЕОКИЙ

Copyright © 2006

Наукова проблема та аналіз останніх досліджень з неї. В Україні проблемі наукових розробок комплексного дослідження сексуальних злочинів приділяється суттєва увага, хоча й характеризується безсистемністю. Не дивно, що більшість науковців досліджували лише окремі аспекти зазначеної проблеми. Це стосується поняття, визначення, видів, типології та мотивації сексуальних убивств (В. Іванов, С. Кузьмін, Е. Побегайло), проблеми протидії, зокрема проведення оперативно-розшукових заходів (Ю. Александров), криміналістичної характеристики та класифікації (С. Афанасьєв, С. Богомолова, В. Лукашевич, В. Образцов, А. Старушкевич), типової програми розслідування окремих видів сексуальних убивств (Л. Відонов, О. Саїнчин, Ю. Самойлов, А. Фоміна), вивчення осередків сексуальних вбивств (Ю. Алєнін), ефективного використання криміналістичних засобів при розкритті сексуальних убивств (Ю. Дубягін), слідової картини сексуальних убивств (І. Динкіна, Д. Рассейкін), судово-медичних аспектів сексуальних вбивств (Г. Крижановський, Ю. Сапожников, В. Ципковський), профілактики статевого насильства (В. Голубєв, Д. Ісаєв, В. Каган, І. Лановенко, В. Яхонтов). Варто окремо відмітити дослідження особи сексуального злочинця таких авторів, як Ю. Антонян, Ю. Байбаков, А. Баронин, О. Бухановська, А. Бухановський, В. Гайков, В. Гульдан, Б. Гульман, А. Дишлевой, Р. Затона, А. Зелінський, В. Кудрявцев, Н. Лейкіна, Г. Миньковский, В. Медведєв, І. Озерський, С. Позднякова, В. Тележнікова, І. Ушакова, котрі подають психологічну та кримінологічну характеристики сексуальних злочинців. Н. Бойко, В. Брутман, Е. Бурелов, Г. Васильченко, І. Горпинченко,

М. Догадіна, І. Даценко, Ю. Жданов, Л. Ісаєв, К. Імелінський, В. Коляденко, В. Марченко, В. Мохов, П. Павлюк, А. Попова, М. Радіонова, В. Рожков, А. Свядош, Т. Смирнова, З. Старович, Г. Султанов, А. Ткаченко, І. Ушакова, А. Федоренко та інші науковці-медики зосередили свої розробки у фокусі медико-сексологічної проблематики. Дослідження В. Вандишева, А. Гаджиєва, О. Джужи, С. Зеленковського, Л. Корнева, О. Кочаряна, Н. Кузнецової, І. Мамайчук, В. Мінської, М. Мойсєєва, А. Пашиної, Д. Рівмана, В. Рибальської, М. Симоненкової, Б. Тугельбаєвої, В. Тулякова, Л. Франка, Н. Ходиревої, Є. Центрова, Г. Чечеля, А. Шаболтаса, Т. Щеглової, Л. Етінгера, О. Юрченка та інших науковців окреслюють віктимологічні чинники вчинення статевого злочинів. Бліндер, А. Дяченко, О. Ігнатов, М. Коржанський, П. Люблинський, П. Осипов, Я. Яковлев та інші проаналізували загальне поняття статевого насильства, але вже суто з медико-біологічного погляду. Однак, навіть враховуючи вищезгадані досягнення, донині не створено міжгалузевого цілісного наукового фундаменту для розв'язку цієї проблеми.

Соціальна поведінка, котра не відповідає нормі і розглядається як негожа і неприпустима, на переконання Ю. Волкова, є девіантною [9, с. 339]. Проте девіантність – це не об'єктивна якість поведінки конкретної людини, а відносно оцінкове поняття. У кожного суспільства свої погляди щодо соціальної норми, й відтак свої уявлення про девіації. При всьому різноманітті підходів до вивчення девіантної статевої поведінки осіб з аномаліями сексуальних потягів як окремої групи не була спеціальним об'єктом кримінологічного дослідження.

Соціум захищається від такої поведінки, тому що вона здатна викликати глибокі соціальні дисфункції. Нарешті, історичний, інтелектуальний і моральний розвиток суспільства сприяє зміні уявлень про соціальну норму і девіації. Отож не треба плутати девіантну поведінку з варіаціями норми. Справа в тому, що норма – це не однозначно зафіксована соціально схвалювана поведінка. На практиці вона становить комплекс варіацій припустимої поведінки, що надають людині достатньо можливих способів поведінкового самовираження. Причому такі стилі поведінки відрізняються один від одного, але всі вони входять у зону допустимого й у цьому, власне, і полягає їхня принципова відмінність від девіацій, оцінка яких суспільством однозначна – негативна.

Вивченню психологічних механізмів згвалтувань як одного з видів девіантної сексуальної активності присвячена велика кількість досліджень як у нашій країні, так і за кордоном. Але при всій різноаспектності підходів до вивчення сексуального насильства, особи з аномаліями сексуальних потягів не виділялися в окрему групу, а відтак не становили окремих об'єктів кримінологічного дослідження. Тому, намагаючись розкрити зміст поняття “насильницький злочин сексуального змісту”, наголосимо, що в юридичній літературі немає єдиного погляду у визначенні більш загального поняття – “насильницький злочин”.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема визначення насильницького злочину, котрий вчиняється на сексуальному підґрунті, має різнобічний вимір, а тому до неї була привернута увага науковців різних галузей, адже дане поняття в суспільній свідомості, у її різних формах і рівнях характеризувалося з погляду того світогляду, в поле зору котрого воно потрапляло. Так, обґрунтування сексуального злочину в релігійних догматах має специфічний характер і поєднується з гріховністю. Однак не будь-яка гріховність розуміється як злочинність, оскільки всі люди за релігійними канонами грішні, але не всі є злочинцями. З цієї позиції сексуальним злочином вважалося порушення певних божих заповідей незалежно від того, відбувалося це в думках людини чи виявлялося у діях.

Філософія права розкриває соціальний зміст поняття насильницького злочину сексуального вчинення і вказує на методологію його вивчення у системі кримінального права. Со-

ціально-філософську проблему співвідношення людини і суспільства останнє переводить у площину взаємовідносин держави і громадянина, визначаючи межі правомірної і неправомірної статевої поведінки, задає певні вектори оцінювання сексуально зорієнтованих вчинків людей у конкретній чи потенційній ситуації. При цьому у філософсько-правовому витлумаченні антисуспільна поведінка, яка зазіхає на статево свободу і недоторканність, шкодить як окремій особі, так і суспільству в цілому, адже руйнує його мораль.

Отже, для філософії і правової науки в аналізованому аспекті загальним є суспільна оцінка статевої взаємовідносин між людьми. Хоча при цьому філософія оперує всезагальними категоріями, а правознавство наповнює їх конкретним понятійним змістом. Кримінологія, визначаючи статево негативну поведінку особи, диференціює її за різними понятійно-категоріальними схемами. Це знаходить відображення у таких поняттях як антисуспільна, аморальна, протиправна, девіантна, антисоціальна і, врешті-решт, злочинна (кримінальна) види чи форми поведінки.

Правовий зміст поняття “сексуальне насильство” має морфологічне походження від термінологічного словосполучення “насильницький злочин, який вчиняється на сексуальному підґрунті”, і містить такі структурні елементи, як “насильство”, “зло”, “чин” (тобто чинити), “секс” (тобто стать), “підґрунтя” (засада, основа, базис). Відтак мовиться про скоєння зла проти волі особи, котре стимульоване однобічними статево потребами чи бажаннями. Кримінальне насильство аналізованого змісту вчиняється на сексуальних засадах і передбачає низку насильницьких, агресивних та аморальних дій. Зокрема, В. Даль визначає насильство як “примус, неволя, нестача, гвалтування, дії образливі і самовільні; насильний – вимушений силою діяння; насильницький – схильний до насилля; насилувати – силувати, вимушувати до чого-небудь силою, поневолювати” [10, с. 468–469]. Далі В. Даль роз'яснює, що “насильничати вживається в одному тільки дурному значенні насилля над жінкою” [10, с. 469], “насилувати, тобто примушувати до чогось силою, не треба змішувати із згвалтуванням – насильницьким збезчещенням жінки” [10, с. 28]. А вже С. Ожегов з окремо визначеною конкретністю проводить знак рівнозначності між словами “згвалтувати” і “насилувати”, зазначаючи, що “згвалтувати означає

примушувати, притіснити кого-небудь; насильно примушувати до статевого акту” [21, с. 334]. Велика Радянська енциклопедія взагалі окреслює визначення насильства соціально-політичними кордонами як застосування тим чи іншим класом (соціальною групою) різноманітних форм примусу відносно інших класів (соціальних груп) з метою придбання або збереження економічного та політичного владування, здобуття певних прав чи привілеїв [3, с. 879]. У німецькій мові поняття “насильство” (gewalt) використовується не тільки для визначення застосування сили для досягнення визначеної мети. Як зазначає Х.Ю. Кернер, термін “gewalt” є синонімом поняття “влада” чи “владні повноваження” [15, с. 160]. Далі німецький дослідник наголошує, що оскільки кримінологія відштовхується від юридичного поняття злочинності, то саме вона й повинна примусити кримінальне право виробити дефініцію насильства [15, с. 161]. Водночас німецька медична термінологія визначає згвалтування як “vergewaltingung”, або “notzucht” [2, с. 103].

Сучасний британський соціологічний словник пояснює зміст слова “насильство” (vidence) як заподіяння фізичної шкоди тілу чи власності особи з допомогою сили або зброї [4, с. 454]. В Новому російсько-англійському словнику В. Мюллера насильство має інший переклад – як “violence, force, coercion”, причому словосполучення “насилувати жінку” визначається як “to rape” [19, с. 253]. Цікаво, що власне “згвалтування” перекладено як “rape, violation” [19, с. 169]. Звідси можна припустити, що в англійській мові насильство (жінки) і власне згвалтування мають однакове значення і тотожний переклад, а відтак й аналогічне розуміння.

У словнику російської мови С. Кузнецова гвалтівник тлумачиться як “пригноблювач, гнобитель” [5, с. 545]. Сучасна українська мова слово “насильство” пояснює як “застосування фізичної сили до кого-небудь, застосування сили задля досягнення чого-небудь, примусовий вплив на когось або щось” [8, с. 579]. Пояснюючи значення споріднених термінів сучасні українські довідкові джерела визначають, що “насильничати означає здійснювати насильство, бути насильником; насильницький – це такий, який діє шляхом насильства, або заснований на насильстві” [8, с. 579].

Аналіз морфологічної генези терміна “насильство”, на наш погляд, вказує на певну близькість кореня німецького слова “gewalt”

із староруським “квалт” та сучасним українським “гвалт”. Тому, спираючись на споріднену морфологію походження у різних мовах, можна встановити, що первинно значення слова “насильство” зводилося до сексуального змісту. Тоді як секс – це не тільки переклад з англійської мови слова “sex” як стать, тобто кожний з двох полюсів живих істот (мужчин і жінок, самців і самок)” [21, с. 476]. С. Ожегов надає його окреме визначення: “секс – це все, що стосується статевого життя [21, с. 616]. Отож існує певна відмінність у тлумаченні термінів “секс” і “стать”.

За судово-психіатричним розумінням насильницькі явища – це загальна назва психічних розладів, які виявляються у вигляді мимовільних непереможних думок, рухів та вчинків. З медичного погляду насильницькі роздуми виникають окремо від волевиявлення суб’єкта і характеризуються певною незалежністю від його волі, нерідко поєднуються з особливостями зовнішнього впливу [24, с. 145]. Правовий зміст поняття “насильство” обмежується рамками зазначених правових ознак, але його реалізація здійснюється через різноманітні форми. Російський кримінолог Л. Сердюк пропонує таке визначення: “Насильство – це зовнішній, з боку інших осіб, навмисний і протизаконний фізичний чи психічний вплив на людину (чи групу осіб), скоюваний проти її волі і здатний заподіяти їй органічну, фізіологічну чи психічну травму, а також обмежити її волю чи волевиявлення дій” [22, с. 52]. За найбільш вдале приймемо визначення, запропоноване О. Жалінським: “Насильницькі – це ті злочини, які вчинені з використанням фізичної сили або загрози її застосування і мають на меті заподіяння шкоди фізичному чи моральному благополуччю людини” [11, с. 34].

О. Джу́жа та інші українські кримінологи окреслюють насильницьку злочинність проти життя і здоров’я як сукупність умисних посягань, спрямованих на втручання у фізичну і психічну цілісність жертви злочину з метою заподіяння їй смерті, або тілесного ушкодження [18, с. 141]. При цьому основними об’єктами посягання тут є: 1) життя і здоров’я людини, 2) її честь та гідність, 3) статевая свобода і статевая недоторканість, 4) її духовний розвиток [16, с. 211]. Загалом кримінологічне осмислення об’єктивних ознак насильницьких злочинів сексуального змісту розпочинається із вивчення родового і безпосереднього об’єктів

цих злочинів. М. Корчовий у зв'язку з цим зазначає, що родовим об'єктом усіх статевих злочинів є суспільно наявний устрій у сфері статевих відносин [12, с. 5]. До того ж самому об'єкту безпосереднього згвалтування можуть бути властиві ознаки кримінологічного характеру, що потребує окремого детального аналізу [12, с. 5].

Безпосереднім об'єктом насильницьких сексуальних злочинів є статева воля особи (жінки або чоловіка), проте не сама собою, а в органічному поєднанні з її фізичним і психічним здоров'ям, в окремих випадках – вчинення навмисних убивств, котрі поєднані зі згвалтуванням. Без такого поєднання губиться реальний зміст такої правової категорії, як “сексуальне насильство”. За висловленнями Р. Блекборна, насильницькі сексуальні злочини являють собою тільки невеликий сегмент феномена людської агресії, що, незважаючи на негативні конотації, не є статистично аномальним [6, с. 255]. У будь-якому разі насильство – це примусовий вплив на кого-небудь із заподіянням матеріального збитку чи тілесного uszkodження.

На відміну від поняття “примус”, що ширше за обсягом поняття “агресія”, термін “насильство” визначає такий підтип агресії, що відноситься до надзвичайних форм фізичної агресії. О. Бандурка, С. Бочарова та О. Землянська інтерпретують агресію як множину різноманітних дій, які порушують фізичну чи психічну цілісність іншої людини (або групи людей), заподіюють їй матеріальні збитки, перешкоджають здійсненню її намірів, протидіють інтересам або ж знищують їх [1, с. 445]. Вочевидь зазначене визначення агресії тяжіє до матеріальності всіх наслідків агресії і залишає поза увагою моральні аспекти збитків, що є характерною особливістю досліджуваного тут феномена сексуальної агресії. Цитовані автори висловлюють думку, що агресія і жорстокість становлять формовияви насильства, але порівняно з жорстокістю агресивність все ж є ширшим поняттям, оскільки не завжди агресивні дії набувають жорстокості, хоча остання закономірно пов'язана з агресивною поведінкою [1, с. 444]. Натомість В. Бродовська, І. Атрик, В. Яблонько визначають агресію як гіпотетичну силу, інстинкт чи першопричину, яка є збудником низки відповідних дій і почуттів. Вони також підкреслюють, що агресія іноді розглядається як антитеза сексу і лібідо, й у цьому разі означає рушійні захоплення [7, с. 7].

Розходяться думки в тому, чи є агресія інстинктом зі своїми власними цілями, або ж вона лише поставляє енергію, котра дозволяє Їго долати перешкоди на шляху до задоволення інших захоплень. Так, англійські автори визначають агресію (aggression – від англ. *напад*) як вороже ставлення чи дії, а саму агресивну поведінку людини як таку, котра ґрунтується на гніві чи страху [6, с. 17]. Російські лексико-граматичні джерела трактують агресію винятково у переносному значенні слова – як відкрити неприязнь, ворожість [23, с. 20]. Судова психіатрія взагалі вважає агресивність хворобливим прагненням до нападу та нанесення uszkodжень певній особі, групі чи усім навколишнім. Причому особи, котрим властиві особистісні вади (психопати), при вчиненні злочинів здебільшого визнаються осудними [24, с. 10–11].

Отже, сексуальна жорстокість як особистісна риса вирізняється спрямованістю на заподіяння страждань та мук людям і виражається у діях та словах, а також фантазуванні відповідного змісту, і є особливою складовою загальної агресивності. Водночас сам термін “агресія” має різні значення. Так, з позиції соціальної психології вона розуміється як особлива форма соціальної поведінки, котра, з одного боку, формується соціумним довіллям індивіда, а з іншого – впливає на це довілля та його представників [20, с. 101]. В етології агресію розглядають як внутрішню енергію, у соціології – як продукт еволюції, а в генетиці – як спадкову передумову. Крім цього, існують різні психологічні пояснення агресії: це – інстинкт руйнування, реакція на негативні емоції, наслідок прийняття індивідом рішення, функція переробки інформації та ін. [20, с. 101]. Б. Крейхи розглядає структурне насильство як латентну властивість соціальних систем, яке призводить до соціальних нерівностей та несправедливості (наприклад, в інституалізації ієрархії влади між статями, котра робить жінок незахищеними перед сексуальним примусом з боку чоловіків) і передбачає “силовий вплив на людей задля знищення, покарання чи контролю” [17, с. 21]. В останньому визначенні, на наш погляд, дещо перебільшені акценти гендерного витлумачення насильства. І справді, сексуальне насильство являє собою незаконне застосування сили, яке може спричинити вбивство, згвалтування та інші сексуальні напади. У

цьому разі нападником і жертвою можуть бути особи як однієї статі, так і різних. Своєрідним загальним знаменником тут є агресія, котра характеризується навмисним заподіянням шкоди поряд із імовірними тілесними ушкодженнями та крайнім психологічним дискомфортом жертви.

Розходження між схильностями і діями особливо важливе для розуміння насильства, тому що його ініціатори здатні поводитися агресивно, вірогідніше всього, як вважає Р. Блекборн, вони є дістальними, тобто керуються в діях ранніми дитячими враженнями. Антецеденти акту сексуальної агресії, з іншого боку, долучають проксимальні фактори, такі як події поточного життя чи ситуаційні чинники, що передують сексуальному нападу [6, с. 273]. Дослідник наголошує, що згідно з феміністськими поглядами згвалтування – це також продукт культури, хоча й є більше насильницьким, аніж статевим злочином. Сексуальний напад як образа дією звичайно зводиться до приставань і спроб увійти в тілесний контакт (обійняти, пригорнути і т.п.) з об'єктом сексуального інтересу. Тоді під сексуальною агресією доречно розуміти використання погроз чи сили для досягнення згоди останнього на статевий акт, або ж явна агресивна поведінка, здійснена в контексті сексуального потягу [6, с. 350].

Таким чином, агресія може бути тільки навмисною. У цьому аспекті наукового аналізу сексуальне насильство – це будь-які агресивні дії, які вчиняються зі статевих психофізіологічних спонукань і за які передбачена кримінальна відповідальність. Звідси очевидний його винятково кримінальний генезис. Інші дії, котрі можуть мати певні ознаки силового фізіологічного впливу чи тиску (наприклад, такі як спричинення болю), але вчинені за ініціативою чи згодою сексуального партнера, причому при досягненні ним віку статевої зрілості й адекватного сприйняття обставин таких відносин, не можуть вважатися сексуальним насильством, а є статевими відносинами, які ґрунтуються на взаємному прийнятті обома партнерами окремих сексуальних пріоритетів.

Задля введення єдиного термінологічного розуміння словосполучення “насильницькі злочини сексуального змісту” додатково подамо кілька визначень ключових понять. “Злочин – це суспільно небезпечна дія; неприпустимий, ганебний учинок” [8, с. 370]; “підґрунтя – те, що становить основу чогось, є вихідним матеріалом для створення, виникнення чогось” [8,

с. 205]. В. Бурлаков та М. Кропачов визначають групу насильницьких злочинів як зазіхання, у яких фізичне та психічне насильство над особою відіграє роль способу досягнення злочинної мети [14, с. 107]. На наш погляд, є об'єктивні підстави запропонувати видову класифікацію насильницьких злочинів, які вчиняються на сексуальному підґрунті з огляду на переважання однієї з двох критеріальних ознак: а) насильницької форми задоволення сексуальної потреби і б) кримінально заборонених наслідків скоєння цих дій.

Окремо наголосимо, що сексуальні (статеві) злочини можуть бути й ненасильницькими. Наприклад, такі як статеві зносини з особою, котра не досягнула статевої зрілості (ст. 155 КК України) [13, с. 433], розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України) [13, с. 435], а також один злочин зовсім з іншої кримінально-правової групи – хуліганство (ст. 296 КК України) [13, с. 781], яке відбулося у вигляді експібіціонізму перед очима дорослих у громадському місці. Так, скажімо, винятковий цинізм – це демонстративна зневага норм моральності, груба непристойність чи публічне оголення. А такий склад злочину, як примус до вступу у статевий зв'язок (ст. 154 КК України) [13, с. 431], треба розуміти як “прикордонний” різновид сексуальних намірів і погроз, котрі застосовуються задля впливу на жінку чи чоловіка з тим, щоб примусити її чи його вступити у нав'язані статеві зносини. Такі примушування за своїми об'єктивними характеристиками загрожують потерпілій особі серйозними втратами чи неприємностями. Зокрема, вплив на волю потерпілої являє собою погрозу здійснення або фактичне зреалізування дій, котрі ставлять її у гірше матеріальне чи службове становище, або іншим чином істотно погіршують життєві умови такої особи [13, с. 432]. Причому статевий контакт, до якого примушується жінка чи чоловік, передбачає його різне уможливлення – природним чи неприродним способом [13, с. 432].

Агресивність, за визначенням Х.Ю. Кернера, – це вже реальна поведінка [15, с. 3]. Тому всі теоретичні дослідження агресивності в кримінології мають бути конструктивно використані для з'ясування змісту поняття “насильницька злочинність”. Водночас сучасні теорії агресивності у їх суто абстрактному вигляді мало придатні для кримінологічної науки. Кримінально-правові інтерпретації розрізняються за тим, які сексуальні дії та примусові

заходи можуть бути рівнозначно застосовані щодо категорії статевого насильства. Б. Крейхи та деякі інші закордонні автори стверджують, що статеві зносини визначаються як вагінальне чи анальне проникнення пенісу [17, с. 227]. У цьому зв'язку згвалтування у Великій Британії та Німеччині розуміється як статеві зносини з іншою особою при її незгоді, або у випадках ігнорування бажань потерпілої чи потерпілого [17, с. 227].

ВИСНОВКИ

1. У загальне розуміння терміна “сексуальне насильство” у західних країнах вкладається зміст статевого зносин із загрозою чи застосуванням насильства, або при неможливості жертви чинити опір. При цьому форма таких статевого зносин для юридичної кваліфікації не має значення, вона може бути природна чи неприродна. Таке широке коло соціально-психологічних деформацій, як насильницькі злочини можуть вчинятися, безумовно, не тільки на сексуальних засадах. Інакше кажучи, певний сектор сексуальних злочинів перекриває окремий кут насильницьких злочинів, тим самим утворюючи спільний єдиний блок аналізованих нами злочинів.

2. Гостра полеміка з проблеми системного характеру злочинності припускає вирішення питання щодо критеріїв виокремлення різних складових і типів їх поелементного взаємозв'язку. Так, стосовно насильницької сексуальної злочинності більшою системою визнається насильницька злочинність проти життя і здоров'я, а щодо власне насильницької злочинності – такою системою є загальна злочинність як явище, котре, на жаль, існує у суспільстві і тісно пов'язане з ним. Для останньої (злочинності у цілому) ще більшою системою вочевидь буде саме суспільство. При цьому досліджуване соціальне явище пронизує сферу сексуальних стосунків як окремої людини, так може зачіпати й інтереси певних соціальних груп, має специфічні характеристики, соціально-історичні риси і закономірності розвитку, що підтверджує факт його існування як відносно самостійного, цілісного, ковітального.

3. Під насильницькими злочинами, які вчинені на сексуальному підґрунті, треба розуміти навмисні кримінально заборонені діяння, котрі посягають на фізичне благополуччя особи

(життя, здоров'я, статево свободу і статево недоторканність) і чиняться проти її волі шляхом фізичного чи психологічного насильства.

4. Насильницькі сексуальні злочини – це окремий вид навмисних злочинів, які частково відносяться до однієї з двох груп – злочини проти життя та злочини проти статевої свободи і статевої недоторканності, характерною ознакою яких є насильницький спосіб досягнення мети, котра має явне сексуальне спрямування.

5. Аналізований різновид злочинності є відносно самостійною системою взаємопов'язаних складових, у котрій поєднуються як окремі злочини (убивства, згвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), так і види злочинності (насильницька і сексуальна), що перебувають у співвідношенні підсистеми до усієї номенклатури злочинів.

6. Заподіяння шкоди здоров'ю, моральних і психічних страждань, позбавлення життя, що скоєні особою у вигляді навмисних протиправних дій, зумовлених сексуальною мотивацією, становлять підсистему насильницької злочинності проти життя і здоров'я. Системний зміст насильницьких сексуальних злочинів як суспільного явища свідчить про його відносну самостійність, наявність специфічних характеристик, закономірностей, своєї логіки розвитку, а за відсутності заходів протидії вказує на його здатність до самоспричинення та зворотного негативного впливу на самі обставини – першопричини цих злочинів.

7. Людина, котра обрала своїм стилем поведінки сексуальне насильство, переходить межу, що розділяє норму і девіацію. До того ж останні заразливі. Тому суспільний загал повинен здобути з існування девіацій певний позитивний досвід. По-перше, їх виявлення та публічне осудження сприяє зміцненню соціальної конформності, тобто готовності більшості населення підкорятися нормам; по-друге, осуд девіації дозволяє суспільству контрастніше побачити, що спільністю приймається за норму; по-третє, піддаючи колективному засудженню порушників норм, соціум зміцнює власну згуртованість і єдність, полегшується групова ідентифікація; по-четверте, виникнення і тим більше поширення у країні сексуальних девіацій сигналізує про те, що соціальна система функціонує неправильно чи, бодай, малоефективно.

8. Особу сексуального злочинця можна типологізувати за соціальними і психологічними індикаторами, специфіка яких стосується не тільки соціальних детермінант, а й тих рис і якостей, котрі становлять особливості її духовного світогляду і буденної поведінки, визначаючи специфічний ракурс сприймання й оцінки навколишніх соціальних умов.

1. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология: Учебник. – Харьков: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. – 640 с.
2. Болотина А.Ю. Медицинский словарь (русско-немецкий и немецко-русский): Ок. 70 000 терминов. – М.: РУССО, 2002. – 776 с.
3. Большая Советская Энциклопедия: в 30 томах. / Гл. ред. А.М. Прохоров. – Т. 17: Моршин – Никиш. – М.: Советская энциклопедия, 1974. – 616 с.
4. Большой толковый социологический словарь (Collins). – Т. 1: А – О. – М.: Вече, АСТ, 2001. – 544 с.
5. Большой толковый словарь русского языка / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 2000. – 1536 с.
6. Блэкборн Р. Психология криминального поведения. – СПб.: Питер, 2004. – 496 с.
7. Бродовська В.І., Патрик І.П., Яблонко В.Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: Словник. – 2-е вид. – К.: Професіонал, 2005. – 224 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: Перун, 2004. – 1440 с.
9. Волков Ю.Г. Социология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 576 с.
10. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: Т. 2: И – О. – М.: Русский язык, 1979. – 779 с.
11. Жалинский А.Э. Насильственная преступность и уголовная политика // Советское государство и право. – 1991. – №4. – С. 34–37.

12. Корчовий М.М. Кримінологічні проблеми боротьби зі звалтуваннями, вчинюваними неповнолітніми: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2000. – 19 с.
13. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.Т. Малиаренка, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Видання друге, перероб і доп. – Харків: Одіссей, 2004. – 1152 с.
14. Кримінологія / В.Н. Бурлаков, И.В. Волгарева, Б.В. Волженкин и др.; Под ред. В.Н. Бурлакова и Н.М. Кропачева. – СПб.: Питер, 2005. – 224 с.
15. Кримінологія: Словарь-справочник / Состав. Х.-Ю. Кернер. – Пер. с немец. и отв. ред. проф. А.И. Долгова. – М.: Норма, 1998. – 400 с.
16. Кримінологія: Учебник / Под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. – М.: Юристъ, 2002. – 686 с.
17. Крэйхи Б. Социальная психология агрессии / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2003. – 336 с.
18. Курс кримінології: Особлива частинка: Підручник: У 2 кн. / М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 480 с.
19. Моллер В.К. Новый русско-английский словарь. – М.: Адрес-Пресс, 2003. – 638 с.
20. Никуфорова Л.А. Феномен агрессии и современность: (Социально-философский аспект) // Вторая Международная периодическая научно-практическая конференция “Альянс наук: ученый-ученному”: Сборник научных работ. – Т. 3. – Днепропетровск: Эра, 2005. – С. 100–102.
21. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Русский язык, 1986. – 798 с.
22. Сердюк Л.В. Насилие: Уголовно-правовое и криминалистическое исследование. Монография. – М.: Юрлитинформ, 2002. – 378 с.
23. Скорлуповская Е.В. Толковый словарь русского языка с лексико-грамматическим формами / Е.В. Скорлуповская, Г.П. Снетова. – М.: ООО «Изд-во «ОНИКС 21 век»: ООО «Изд-во «Мир и Образование», 2002. – 704 с.
24. Судебная психиатрия: Словарь-справочник / Авт.-сост. Н.М. Жариков, Г.В. Морозов, Д.Ф. Хритинин. – М.: Норма-Инфра-М, 2000. – 272 с.

Надійшла до редакції 03.01.2006.

ДО ВІДОМА АВТОРІВ !

Вимоги до публікацій у журналі “ПСИХОЛОГІЯ І СУСПІЛЬСТВО”

Журнал “Психологія і суспільство” – елітне інтелектуальне теоретико-методологічне видання, що друкує статті українською мовою (12–24 сторінок тексту, набраного у текстовому редакторі Word, кеглем 14 пт, шрифтом Times New Roman через півтора інтервали) і брошури (25–120 сторінок) у галузі психології, соціології, економіки та методології, які характеризуються актуальною проблематикою, новизною змісту, літературною досконалістю. До машинописного тексту додається дискета з набраними статтею, або брошурою. Автор несе персональну відповідальність за правильність і достовірність пропонуваного наукового матеріалу.

Наукова стаття (брошура) – результат фундаментальних досліджень автора, а тому передбачає розв’язання складної соціальної, у т. ч. наукової, проблеми на рівні відповідної міждисциплінарної концепції чи теорії, методологічної моделі чи наукового проекту. У ній здебільшого підтверджується, або спростовується та чи інша наукова концепція, експериментально доводиться наявність певного соціального, економічного чи психологічного феномена (явища).

Структура наукової статті (брошури) має бути такою:

1. Заголовок: назва рубрики (вгорі справа), назва статті чи брошури (посередині великими літерами), ім’я (повністю) і прізвище автора (зліва) та напис і знак Copyright © 2006 рік (справа).

2. Вступний текст: суспільна проблема, мета статті, авторська ідея або концепція, сутнісний зміст, ключові слова, аббревіатура.

3. Основний текст: обґрунтування актуальності наукової проблеми і сучасного стану її розв’язання в соціології, економіці, психології чи методології, презентація авторського підходу або напрямку дослідження, авторської концепції чи моделі, формулювання гіпотези чи низки гіпотез та їх експериментальна перевірка й, передусім, економічний, соціологічний, психологічний чи методологічний аналіз одержаних результатів; **обов’язкова вимога:** за будь-якої теоретико-методологічної ситуації логіка розгортання основного змісту наукової теми має бути добре структурованою, тобто складатися з параграфів і підпараграфів.

4. Заключний текст: висновки та узагальнення (рекомендації), авторський словник термінів, бібліографія, а також особистий підпис автора, ПІБ, поштова адреса (індекс обов’язково), службовий та домашній телефони, посада, спеціальність, науковий ступінь, вчене звання і (за бажанням) короткі біографічні відомості про себе.

У тексті статті, брошури мають бути посилання на використані джерела із зазначенням порядкового номера і сторінки цитованого джерела. Бібліографія повинна бути складена з дотриманням вимог ВАК України і подана в алфавітному порядку окремим списком літератури.

Для потенційних авторів річна передплата на журнал обов’язкова.

До редакції надсилається один примірник тексту, в т. ч. таблиці, схеми, рисунки на окремих сторінках, і диск (дискета). Стаття (брошура) нумерується без пропусків і буквених позначень.

Редакція